

כ"ל ויקרא ספר אשכנז

200

(ט) ויעט את החצר לפאנו נגב תימנה. הקדים רוח דרום הנקרא ימין כי הוא לימין הנכנס בזצר. ויש מתכמי התכונה שאמרו כי הדרום הוא ראש והתחלה לשאר הרוחות. והצפון הוא סוף הרוחות וזנבן. ולכן הושם ראובן שהיה בכור בדרום י. ודן בסוף הצפון.⁵² דע כי הספור בענין המשכן וכליו והחקירה בתכונת צורתו ומובאיו ושעור ארצן ורחבן וקומתו. אע"פ שאין בית המקדש קיים מצוה גדולה היא. עד שמים יגיע שכרה. ותורה היא וללמוד. אנו צריכין⁵³ וכן הזכירו ר"ל בענין הקרבנות. כי כל המתעסק בלמוד פרשיות וישא ויתן בלבו עניניהם כאלו הקריב הקרבן עצמו. הוא שאמרו⁵⁴: כל העוסק בפרשת עולה כאלו הקריב עולה. בפרשת חטאת כאלו הקריב חטאת. וכן כלם. הא למדת מנה על הספור בפיו בלבד שכרו אתו ופעולתו לפניו⁵⁵ כאלו עשה המעשה והקריב קרבן על המזבח. והוא הדין בספור עניני המשכן והמקדש שיש לנו זכות עצומה ועקב רב כאשר נהגה בהם ונשתדל להבין פשוטן ונגליהם. על אחת כמה וכמה אם נזכה להשיג תוכם להשכיל אחד מרמזיהם. והוא שהזכיר דוד על הענין הזה על הנסתר והנגלה: סבו ציון והקיפיה ספרו מגדליה. שיתו לבכס לחילה פסגו ארמנותיה למען תספרו לדור אחרון⁵⁶. ובזכות הסובב וההקף בנגלה ובנסתר ישיב שכינתו לתוכו. שנאמר: כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו על מות⁵⁷.

1
11
לכת"ל

12
13
לכת"ל

המעשה. אבל כאשר היו במצרים במ"ט שע"ט ר"ל. וכמ"ש הרמב"ם (סוף פ"א מהל' ע"ז) שכמעט קט ה"י העיקר ששתל אברהם נצקר וחזרין בני יעקב לטעות העולם ותעיתו. ומאהבת ה' אותנו ומשמרו את השביעה לאברהם אבינו עשה משה רבינו רבן של כל הנביאים ושלחו וכו'. והנה זה בדוגמת אדה"ר אחר החטא שהי' נצרך לשבת קודם ימי המעשה. בן ישראל אז שלא היו יכולין לעשות מאומה אלא שהאיר עליהם הקב"ה אור גדול. ובכת זה התעוררו להתקדש וליתרר ואחת לאחת למצוא חשבון עד שבאו לסיני ופסקה זוהמתן וזכו למה שזכו לפי ערך הזדכותם. כאמרם ז"ל (מכילתא פ' יתרו) אתה מחיצה לעצמך אהרן מחיצה לעצמו וכו'. והנה שבו לבחי' אדה"ר קודם החטא שהי' השבת צריך להיות אחר ימי המעשה. בן ה"י מתן תורה אחר ספירת שבעה שבועות. וא"כ יציאת מצרים ומתן תורה הי' ב' בחינות אלו. יציאת מצרים הי' כעין שבת קודם ימי המעשה. ומ"ת כעין שבת אחר ימי המעשה. אך אח"כ במעשה העגל שנפלו ממדרגתם שוב לא הי' ביכולתם לעשות מאומה בלי התעוררות מהשמים. וכאדה"ר אחר החטא. כדכתיב (תהלים פ"ב) אני אמרתי אלהים אתם וגו' אכן כאדם תמותו. ובמדרש (שמ"ר פ' ל"ב) כאדה"ר. ע"כ שבו לבחי' שבת שקודם ימי המעשה. ע"ה לעתיד שיתוקן הכל וישראל יזכו מפאת מעשיהם הטובים בעודם בגלות והאמונה

אך יזכר עפ"י מה שכבר אמרתי בשם כ"ק אני אדמו"ר וצללה"ה פירוש דברי הש"ס שבת (ס"ט:) א"ר הונא ה"י מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד. חייא בר רב אומר משמר יום אחד ומונה ששה. ואמר הוא וצללה"ה ששבת יש בו שתי בחינות. מה שהוא אחר ימי המעשה והשלמה אליהם. ועוד יש בו שהוא נתון כח וחיות על להבא ומיני' שיתא יומין מתברכין. ומר אמר דזה עיקר מהות השבת. ומר אמר דזה העיקר. והוספתי ופרשתי הדברים הנאמרים כש"ס שם במאי קמיפלגי מר סבר כברייתו של עולם ומר סבר כאדם הראשון. פירש"י כברייתו של עולם ימי חיל נמנו תחילה. כאדם הראשון שנברא בע"ש ויום ראשון למנינו שבת הי' עכ"ל. וזיינו דסדר הבריאה שנברא ישר שיהי' אדם עובד עבודתו בגשמיות וברוחניות לפרר את כל חלקי הקדושה. ולהעלות מדצח"מ כידוע. ואח"כ לפי ערך מעשיו יזכה לאור קדושת שבת. ומי שטרח בע"ש יאכל בשבת. אבל מאחר שחטא אדה"ר ונפל ממעלתו והי' בשפל המדרגה לולא שבא השבת ונתן לו כח וחיות לא הי' יכול להתחיל לעשות מאומה. אלא שהשבת נפח בו רוח חיים חדשים. ובוה הכח עשה ועבד אח"כ כל ששת ימי המעשה. ואח"כ שוב האירה עליהם קדושת שבת ומשיג עוד חיים חדשים. וכן סיבב הולך. ונתן מר סבר כברייתו של עולם. היינו לפי כוונת הבריאה טרם חטא אדה"ר. ימר סבר כאדה"ר כי גלוי

1
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

ומסירת הנפש על כבוד שמו יתברך. ואז יהיו בחי' שבת שאחר ימי המעשה: וצ"כ בלוחות הראשונות נאמר טעם השבת משום ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וגו'. והוא כברייתו של עולם. מפני שאז היו בבחי' זו והשבת הי' להם במעלה גדולה כראוי לאחר ימי המעשה. וכמו שהיחה הכוונה בברייתו של עולם שעשה את האדם ישר כנ"ל. אבל בלוחות השניות שהיו בסתר המדרגה ובבחי' שבת שקודם ימי המעשה. וכמו שהי' במצרים. ע"כ נאמר טעם השבת משום יציאת מצרים:

1

100 (5) 100

1 ויאמרו אל משה מרבים העם להביא
מדי העבודה למלאכה אשר
צוה ה' לעשות אותה ויצו משה ויעבירו
קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד
מלאכה לתרומת הקודש ויכלא העם
מהביא. ויל"ד דלשון ויכלא העם מהביא
אינו מוכן דהו"ל לומר ולא הביאו העם
עוד, וגם מה אמר לשון העם ולא אמר
מרבים בני ישראל להביא, אך נראה
דלכאורה קשה מה היה איכפת למשה מה
שהביאו יותר ואם לא יהיה נצרך למלאכת
המשכן יהיה לקיץ המזבח ולקופה של
צדקה לקרבנות נדבה:

ונבא דבאמת היה אפשר מן הריבוי
להחזיק אותו לקיץ המזבח או
לקרבנות נדבה ולעשות ממנו מצוה אחרת
כי-הכל נתנו ע"ד משה רבינו, אך מה שלא
עשה כן כיון דידוע בכל מקום שנאמר
העם קאי על הערב רב והגרים. והנה קי"ל

בש"ע יו"ד סי' רנ"ט והוא ש"ס מפורש
בערכין דף ו' דישראל שהתנדב דבר
לביהכ"ג מותר לשנותו למצוה אחרת, אבל
נכרי שהתנדב דבר לביהכ"ג אסור לשנותו
למצוה אחרת מכח דנכרי קורא תגר
שהתנדב לביהכ"ג והם שינוי לדבר אחר
ואיכא חילול השם בדבר, ולפי זה הוא הדין
בהערב רב וגרים דהיו נכרים תחלה ויש
להם טבע הנכרים דקורא תגר, א"כ אסור
לשנותו אף דבישראל שאינו ציית כתבו
דלא משגיחין בהו היינו דוקא בישראל
ממש לא בערב רב ובגרים דנחשב חילול
השם כמו בנכרים, וא"כ ה"נ דהחכמים וגם
משה רבינו הבינו דהערב רב אינם מתנדבים
רק למשכן מטעם שהוא דבר חשוב ששם
יש השראת השכינה, ובפרט שהוא לכפרה
על מעשה עגל וידוע דעיקר חטא של העגל
היה הערב רב וניחא להו בכפרה ע"כ
מתנדבים, אבל למצוה אחרת לא ניחא להו
כלל, ואם יראו אח"כ שמשנין למצוה
אחרת יקראו תגר ויהיה חילול השם בדבר,
ולכך אמרו מרבים הע"ם להביא העם
דייקא מדי המלאכה אשר צוה ה' לעשות
אותה ר"ל שהעם היינו הערב רב אינם
מביאים רק למלאכת המשכן אשר צוה ה'
לעשות ולמצוה אחרת א"א לשנות נדבת
העם היינו הערב רב, אבל של ישראל
אפשר לשנות לצדקה אחרת:

1 ולכך מה עשה משה, להכריז סתם שלא
יביאו כלל אפילו ישראל לא יביאו
א"כ ימנע את ישראל ממצוה כיון שנדבה
שלהם מותר לשנות לצדקה אחרת, ולהכריז
בפירוש שרק הערב רב והגרים לא יביאו

יהיה בזיון להם ונועל דלת וכו', לכן עשה
משה כך וצוה להכריז כל איש ואשה אל
יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש דייקא
היינו לענין התרומה לא יעשו דיש כבר די
וקותר, אבל אם יהיה ניחא לאחד לעשות
מצוה אחרת יבא ויעשה, וגם היה מדייק אל
יעשו לשון עתיד כוונתו כאומר שמה שכבר
נעשה אותם יביאו משום דכבר חל עליו
ההקדש, אך מה שלא נעשה לא יעשו עוד,
א"כ הערב רב והגרים תיכף שראו שמכריז
משה כך הבינו תיכף שמסתמא כבר יש די
בהתנדבות למלאכת המשכן דאם לא היה
די עדיין היאך מכריז שלא יעשו אולי לא
נעשה מכבר שום דבר די צורך המלאכה
ויחסר לו ממלאכתו, אלא ודאי מוכח דיש
די מכבר ולכן הכריז אל יעשו עוד וכיון
ששמעו כך, אף מה שנעשה להם מכבר ג"כ
לא הביאו דהם לא רצו להתנדב רק למשכן
ולא למצוה אחרת:

2 וו"ש שתיכף כשהכריז משה כך ויכלא
הע"ם מהבי"א ר"ל הערב רב והגרים
פסקו תיכף אפילו מהביא אף מה שכבר
נעשה ומוכן היה בידם וכבר נתקדש גם זה
לא הביאו עוד, ומזה ניכר שיפה עשה משה
שהכריז ולא רצה לקבל ולשנותו לצדקה
אחרת כי ידע שיקראו תגר, אבל בני ישראל
אף ששמעו שהכריז כן מ"מ הביאו ממה
שכבר עשו ונתקדשו או אף מה שלא עשו
רק היה בדעתם ומחשבתם לעשות וליתן
הביאו אותו עדיין ואם אין צורך עוד
למלאכת המשכן יהיה לצדקה אחרת
ולקרבנות נדבה ודו"ק היטב כי נכון הוא:

ברש"י פרשת ויצא (כח,יז) [והבית דלמטה היה מכוון בבנינו דוגמת בית המקדש שלמעלה ופדאי במדרש (שמו"ר פרשה לגד) כל מה שברא הקב"ה למעלן ברא למטן עיי"ש, ועל זה נאמר (תשא לא,ג"ד) "ואמלא אותו רוח אלקים וגו' לחשוב מחשבות" לחשוב חשבונו של מקדש שלמעלה ולכוון הבנין של מטה כדמותו בצלמו. וא"כ י"ל שבעת הגמר המשכן וכל כליו למטה בארץ אז היה המשכן שלמעלה בנוי ומשוכלל, ואף שלא הוקם המשכן עד ימי המילואים מ"מ למעלה כבר הוקם ועמד על מכונו, ולכן מצד המשכן של מעלה היה שייך ענין מנהג העולם להקדים הבית לכליו. ועל זה אמר לו משה "בצל א"ל תיית" שראית מה למעלה בצלו של הקב"ה ועי"ז הבנת מה המעשה אשר תעשה בסדר בנין המשכן של מטה.

ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ה' את משה.

אשר צוה משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה; אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני. כי משה צוה לבצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, אמר לו בצלאל מנהג עולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו. אמר לו כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא. אמר לו משה: בצל אל היית, כי בוודאי כך צוה לי הקדוש ברוך הוא, וכן עשה המשכן תחלה ואחר כך עשה הכלים.

(שמות לח כב; רש"י)

התורה אינה אומרת כי בצלאל מילא את הוראותיו של משה, אלא מדגישה כי הוא עשה כאשר אמר ה' למשה. רש"י שם לב לדבר, ומביא את דרשת חז"ל המבדילה בין ציווי ה' למשה ובין ציווי משה לבצלאל: בצלאל עשה כאשר ציווה ה', ולא כאשר אמר לו משה. משה רבנו בציווי הקדים את כלי המשכן למשכן עצמו, ואילו הקדוש ברוך הוא הקדים משכן לכלים - וכן עשה גם בצלאל.

(לח,כב) ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ה' את משה.

ופירש"י אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו הסכימה דעתו למה שנאמר למשה מסיני, כי משה צוה לבצלאל לעשות תחילה כלים ואח"כ משכן, אמר לו בצלאל מנהג עולם לעשות תחילה בית ואח"כ משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקב"ה, א"ל משה בצל אל היית כי בוודאי כך צוה לי הקב"ה, עכ"ל. וקשה, מהי החכמה הגדולה הזאת שהיה צריך להיות בצל אל להשיגה, הרי זה דבר פשוט שכל תינוק מבין שצריכים לבנות בית ואח"כ להשים בו כלים (ופהמשך מזה קשה מה היה חשבונו של משה). ולאידך גיסא קשה שבאמת אין דבריו צודקים, שמנהג העולם אינו שייך אלא במקום שהוא בנוה את הבית ואח"כ עושה כלים להשים בו, שכבר משעת עשיית הכלים אינם צריכים לעמוד בחוץ והם נשמרים מהגשם ומהגנבים ושאר דברים. אבל במשכן אינו שייך טעם זה, שהרי לא השאירו את המשכן בבנינו אלא פירקו אותו, ואע"ג שגמרו אותו בכ"ה כסלו לא הקימו אותו עד כ"ג אדר, וא"כ הרי בין כך ובין כך נשארו הכלים מקופלים בחוץ כל משך הזמן הזה, ומה הועילו בתקנתם.

וצרף לומר שקושיא חדא מתורצת בחברתה, שמפני שבפשיטות לא היו דבריו צודקים מן הטעם שנתבאר, לכן לא היה דבר פשוט כלל.

וגתכן לומר בזה שהרי בית המקדש של למעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה [עי']

(4)
ובית המקדש
במזבחה

המדרש מתאר דיון שהתנהל בין משה לבצלאל, אשר בסופו הודה משה לבצלאל כי הוא אכן כיוון לדרך הפעולה הנדרשת. משה רצה שבצלאל יבנה את הכלים תחילה, ורק לאחר מכן את המסגרת החיצונית של המשכן; לעומתו, בצלאל סבר אחרת, והבין כי תחילה יש לבנות את המעטפת החיצונית של המשכן, ורק כשתהיה המעטפת מוכנה - אפשר יהיה לבנות את הכלים המיועדים לעמוד בתוכה. בצלאל מדגיש בדבריו "מנהגו של עולם", מתוך המיקובל בעולמו הוא הבין שיש לנהוג כדרכו הרצויה. כלומר, זו היא הדרך היעילה והפרקטית לבנות בניין.

והוא אומר, טענתו של בצלאל בלתי מובנת: מדוע לבנות את המשכן על פי שיקוליהם מעשיים של יעילות, שיקולים הלקוחים מדרך העולם? הלא

(3)

והמשכן הוא המקום המקודש ביותר, ואם כן לא מנהג העולם הוא המלמד על הדרך לבנותו, אלא התורה הנמסרת מפי משה רבנו. כיצד אפשר ויחיל להשוות בין בניית המשכן ובין כל בנייה אחרת בעולם? מלבד זאת, אף הנימוק המעשי של בצלאל אינו מובן, שהרי גם לאחר שהסתיימה ויגאלת הקרשים, היריעות ושאר חלקיו החיצוניים של המשכן, עדיין לא הוקם המשכן עד שהכלים היו מוכנים גם הם. מה התועלת בבניית ואוטגרת החיצונית תחילה, אם ממילא רק בסוף המלאכה מקימים אותה ומוכיחים את הכלים לתוכה?

והקפות חמיהה זו, נראה שנצטרך להסביר את דבריו של בצלאל באופן שורה.

11 דרכו של עולם: לעלות בהדרגה

בצלאל מבין כי עניינו של משכן הוא לשמש מקום להשראת שכינה בארץ, בתוככי המציאות. על כן צריך המשכן להתנהל על פי דרכו של הוציאות, לתפקד על פי מנהגו של עולם וכלליו.

משה רואה במשכן את המקום המרום ביותר בעולם, ושם את ליבו ליעוצו ותכליתו. כלי הקודש הם היעד, קודש הקודשים הוא מרכז ולטעת הקדושה, ומשם שופעת השכינה גם החוצה. מתוך מבט עליון זה על הקודש ונוכחותו במשכן, מסביר משה לבצלאל כי יש לבנות קודם כל את הארון שבקודש הקודשים, לאחריו את הכלים המקודשים פחות, עד למעטפות החיצונית שקדושתה פחותה עוד יותר. זהו הכלל הפשוט ויידוע לנו מניסוחם של חז"ל - "כל המקודש מחברו קודם את חברו" (תויות ב).

אמנם בצלאל אינו מסכים ליעונו של משה. לדעתו, מנהג העולם שונה מסדר הדברים שהציג. דרכו של עולם היא שאי אפשר להתחיל מהקדושה הגבוהה ביותר ולהתפשט כלפי מטה, כיוון שהמציאות עדיין אינה ראויה למדרגה גבוהה זו. עליה לטפס בהדרגה במעלות הקדושה. כיוון שהמשכן נבנה על פי כלליו של העולם, עליו להיבנות בדרכו של עולם, מלמטה למעלה. לבנות קודם כל את המשכן החיצוני, ואז ממנו לעלות בסולם שלב אחר שלב, עד לארון שבקודש הקודשים.

לבנות יסוד להופעת הקדושה

ליתכן כי לא בזה מסתכמת טענתו של בצלאל. לדבריו, תכלית המשכן היא להתקיים כאן בארץ, ועל כן הוא חייב להתאים אליה. עלינו לבנות את קומתנו הנוכחית באופן השלם ביותר, ורק על גבי קומה זו תוכל השכינה לחול. הצורך איננו רק לעלות בסולם שלב אחרי שלב, אלא גם לבנות את היסוד המוצק שעליו הבניין יעמוד.

דוגמה לחשיבותו של היסוד לבניין אנו מוצאים בסוף הפרשה, שם התורה מספרת כי לאחר הקמת המשכן - משה לא היה יכול להיכנס אליו: "ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן, וכבוד ה' "

מלא את המשכן". המשכן היה מלא בהשראת שכינה עד שלא היה אפשר להיכנס פנימה. על כן יש צורך לבנות היטב את המסגרת, ליצור מציאות חיים שלמה ומתוקנת, שרק אל תוכה תוכל להיכנס הרוממות העליונה, היסוד האלוקי הנשגב שאין לנו תפיסה בו.

(6) מ
(7) סגולה

1 (ט) א. כאשר יזה כי את משה. טעם אומרו כי כל פרט ופרט ע"פ מה שכתבנו בפרשת תזריח (כ"ז כ"י) כי חלק כי למשה חלק בכל מלאכות ועבודות הטהרות במשכן כי חלקו במעשה הוא המורה אשר יורה כי הדבר על ידו לזה מחזירו בכל פרט ופרט שהגם שאינו עשה הרי הוא מורה לעשות. עוד יראה שהיו אומרים בשעת המלאכה בה הרי לנו עושים דבר זה כאשר יורה כי את משה. עוד יראה לפי מה שקדם לנו כי אין לך מורה שאין בה פרטו ההשכלה (ט) ולא נהנה בחורה הלא מעשיו נחמדם כי יוחזק בהחוקן (ס"ו) ויגיד זה יש בכל מעשה מתעשה המשכן מושל, והוא פנימית הצבירה (ז) ואלה יעשו ציונה כל ופסולות העולם ויעשו דבר ציונו כיוצא ליהודי דעת ויבין והוא מה שרמזה החורג בכל פרט ופרט כאשר יורה כי את משה פי' בעל פה ואינו מפורש שקורה לך וקרת הדבר. (אשת"ק א) כי המכתב היה מצחית המושל (ב) והמשל מושל מהתקבל מקצתו צחית המושל (ג) ומקצתו גם נצחית הדבר כי החוק הוא צד הדגות (ד), וקצת רמז כי נפעל נראה ואינו נראה צדו אורח האותיות ועממיהם ועמדות שכל ראשיהם החוק ומעשיהם צחית מתעבה יקראו ויגלה למטה ציוני פלאו פלאות, ולא ולמד (סנהדרין ק"ו) מדרש ר"ע ג' מלות הלכות בעליו של למיד המה ראו מעשי ה' ויבדעו הכבוד בכל פרטו המשכן כי עשאוהו כאשר יורה כי את משה בכל ופלאות אשר יבין אליהם (ה):

תכלית המשכן: להתפשט מבפנים החוצה

מתוך הסבר זה, נוכל לצעוד לאפשרות נוספת להבין את דבריו של בצלאל, בתור מי שמצוי "בצל הא"ל" ומשקף את נקודת מבטו של הקדוש ברוך הוא.

בניית המשכן תחילה איננה רק הדרכה מעשית, אלא הצבעה על תכליתו של המשכן. דווקא מנקודת מבטו של הקדוש ברוך הוא, המשכן החיצוני הוא היעד. כונת ה' היא שתהיה לו דירה בתחתונים, ששכינתו תשרה בעולם. תכלית המשכן מצידו היא שהשכינה תתפשט מבפנים החוצה, ועל כן יש להתחיל את מלאכת המשכן דווקא מהמעטפת החיצונית, שבשבילה נועד המשכן כולו.

נקודת מבטו של הקדוש ברוך הוא הפוכה מנקודת מבטו של משה. משה בא מתוך העולם הזה, ושאיפתו היא להתעלות אל הקדוש. מצידו היעד הוא הפנים, כיוון פניו הוא קודש הקודשים. רצונו של משה הוא לעלות מלמטה למעלה, ולעומתו רצון השכינה לרדת מלמעלה למטה. משה הורה לבצלאל לבנות תחילה את המקודש יותר, אולם הקדוש ברוך הוא הורה לבנות תחילה את המשכן, כי מטרת המשכן איננה ליצור נקודה עליונה ונבדלת של קדושה, אלא להופיע את הקדושה במרחבי העולם החיצוני, שהשכינה תגיע עד לקרשים וליריעות. על פי רצון ה' יש להתחיל מהמסגרת החיצונית, דווקא מפני שהיא היא היעד.

(9) היקצמ צדא לעס

מסכת עיין תו"ט וקול הרמ"ז ושושנים לדוד טעמים על שם זה. ולענ"ד נראה להסכים עם מה שפירושוהו לשון מסך, ואמנם לאו מטעמא דידהו, אלא על שם פרוכת המסך דכתיב בה [שמות מ', ג'] וסכות על הארון, שהיתה סוככת על תורה שבכתב שהן הלוחות שהיו מונחים בארון, כן תורה שבעל פה סוככת ומגינה על תורה שבכתב להגין עליה שלא ישגה שוגה ופתי בפירושה, כי היא סתומה מאד ואי אפשר לעמוד על כונתה כי אם על ידי תורה שבעל פה. וגם כשם שאין שום דרך אחר להכנס לקדשי קדשים פנימה כי אם דרך פרוכת המסך, ושם לפניו מן הפרוכת השכינה שורה, כן אי אפשר לקבל השכינה לעתיד אחר מותו כי אם על ידי לימוד תורה שבעל פה.

אני לדודי ודודי לי

שני כיוונים אלו מביעים את שתי הפניות ההפוכות הנפגשות במשכן. מצד אחד מבטא המשכן את פנייתו למעלה, כלפי שכינה, ומצד שני מבטא הוא את פנייתו של הקדוש ברוך הוא אלינו, אל התחתונים. על יסוד פניות הפוכות אלו אפשר לבנות קשר וזיקה. התנועה ההדדית היא המאפשרת יצירת קשר בין חתן לכלה, בין אדם לחברו ובין הקדוש ברוך הוא לכנסת ישראל. דווקא מתוך הכיסופים של הקדוש ברוך הוא לכלפינו ושלנו כלפיו, מתוך הזיקה שבין הדוד לרעיה, ייבנה המקדש ותשרה השכינה.

(8) היקצמ

כונת (א) פירוש סודות עליונים. (ב) עוד טעם למה לינו מפורש נכתב. (ג) פירוש הוא דבר נשמי. (ד) פירוש השכל שהוא רוחני נחלק לג' הדגות יש שכל שהגם שהוא רוחני יוכל להתגבס וליעשות ממנו מכתב. כלומר, יוכל להכתב על הנייר מה שעלה בשכלו ויש שכל דק ממנו שאינו יכל להתגבס על הכתב, אבל יוכל להסניד על ידי הדיבור שהוא המתנועע רוחני ואינו רוחני וגם מדרגה ג' בשכל שאינו יכול להתגבס לזולת צדו אופן רק אם יש לאדם נינה ודעת ישינו מעונות והנין דבר מתוך צדו. (ה) המכתב מהשכל. (ו) הגם שלא מסרם להם משה רבינו ע"ה לא נכתב ולא נדבר הם הנינו מעונות. (ז) פירוש בשלח אם הפעמונים לא היו נחתו הרמונים משה אלא היו תלויים על שולי המעיל בין ג' רמונים, שפיר מה שחר ואלה על שולי המעיל שדבר זה נעמו צל להודיע

(5)

חדש ניסן וחדש תשרי

לקראת 1 ראש חודש ניסן, עליו אומרת התורה (שמות יב, א"ב): "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן לאמור, החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחישי השנה. דברו אל כל עדת ישראל לאמור, כעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שח לבית אבות שה לבית".

6 כדי להבין את מהותו של החודש הזה הוא חודש ~~נסן~~ ניסן, נעיין נא בגמרא מס' ראש השנה (דף יא) במחלוקת בין רבי אליעזר לרבי יהושע. לדעת ר' אליעזר הרי בתשרי נברא העולם, ולדעת ר' יהושע בניסן נברא העולם. וכתבו התוספות במס' ראש השנה (דף כזא, ד"ה כמאן) בשם רבינו תם כי באמת אלו ואלו דברי אלקים חיים, והיינו,

כי בתשרי עלה במחשבה גרידא לברוא את העולם אבל בפועל לא נברא העולם רק בניסן, נמצא שאין מחלוקת ביניהם וכפי שר"ת עשה ביניהם פשרה.

11 אלא שענין זה צריך ביאור למה באמת אם עלה במחשבתו של הקב"ה לברוא את העולם בתשרי למה גם לא בראו בתשרי, וכי מי עיכב בעדו, והרי העולם יכול היה להברא בתשרי ולא היה צריך להמתין עד ניסן.

(10)
LFC
גמ' 1/13

16 וראיתי מי שהביא ביאור יפה לענין אחר בשם הרה"ק רבי כרוך ממעוזיבוח זי"ע לבאר את הפסוק (שמות יגה) "ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה". ואמר, דעבודת חודש תשרי נקראת "זאת" וכמו שכתוב (ויקרא טזג) בענין כניסתו של אהרן הכהן הגדול לקודש הקדשים ביום הכיפורים "כזאת יבוא אהרן אל הקודש". ואנו נוסיף כאן מה שמפורסם מכבר דתשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה. ותשובה ותפילה וצדקה הוא "צום קול ממון" שהוא בנימטריא "בזאת". והיינו, שכזאת יבוא אל הקודש לימן הרחמים והסליחות, ימי ר"ה ויוהכ"פ.

17 לעומת זה עבודת חודש ניסן נקראת "זה" על דרך הכתוב "החודש הזה לכם ראש חדשים וגו'".

זהו הרמו בפסוק "ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה", והיינו — אותה עבודה שאתה עובד בחודש תשרי שנקרא "זאת", תעבוד "בחודש הזה" הוא חודש ניסן שנקרא "זה" וכמו שנתבאר. עבודה"ק.

ונבאר דבריו ביתר הרחבה ועמקות.

21 דהנה אומרת הגמרא ביומא (דף פגב) שעל ידי תשובה מיראה זדונות נעשות כשגגות, אבל ע"י תשובה מאהבה זדונות נעשות כזכויות. חודש תשרי שהוא זמן לתשובה, אלא שתשובה זו היא מיראה ופתח מפני הימים הקדושים והנוראים, ימי ר"ה ויוהכ"פ. אבל חודש ניסן שהוא ראש לכל החודשים, וחודש אשר ישועות בו מקיפות כהגדרת חז"ל, הוא בחינה של תשובה מאהבה, וכמו שפרש"י בשבת (דף פחא) שמאהבת הנס קיימו וקיבלו את התורה מאהבה, וגם בחודש ניסן מאהבת הניסים והישועות שהיו בחודש ניסן, ישראל עושים תשובה מאהבה.

22 מעתה נבין את הרמו שכפסוק "ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה", והיינו, שכדי להשלים את מעשה התשובה שתהא תשובה שלימה, צריך שתהא גם תשובה מיראה וגם תשובה מאהבה, ורק אם עבדת את עבודת התשובה הזאת של חודש תשרי וצרפת אותה לעבודת התשובה של החודש הזה הוא חודש ניסן, או אז יש כאן עבודה שלימה ומושלמת.

24 ראיתי מי שהביא בשם השר שלום מבעלזא זי"ע בטעם הענין שנוהגים לשאוב מים שלנו לאפיית המצות בערב פסח. דהנה ידוע שבחודש תשרי בר"ה וביוהכ"פ עושים ישראל תשובה מיראה מחמת אימת יום הדין, שהרי: "בראש השנה יכתובן, וביום צום כיפור יחתמון... מי יחיה וכו'". אולם בחודש ניסן שהוא זמן של שמחה והתרוכמות הנפש על הניסים והנפלאות שעשה עמנו הקב"ה בהוציאנו ממצרים, וכן הוא גם זמן

(6)

אלה הם מועדי / פרשת החודש

שצח

10

הגאולה העתידה וכמו שאחז"ל "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל", לכן ישראל עושים אז תשובה מאהבה.

וא"כ בראש השנה הולכים לים כדי להשליך את כל העונות וכדברי הנביא מיכה (ז, יט) "ותשליך במצולות ים כל חטאתם", והיינו משום שבתשובה מיראה של תודת תשיר, הרי כל המזידין נעשו כשוגגין, ולכן אנו הולכים אל הים לזרוק ולהשליך את כל השוגגים. אבל בחודש ניסן שהוא זמן תשובה מאהבה, ואז המזידין נעשו כזכויות, א"כ בזמן כזה אנו שואבים את המים שע"י זדונות הפכו הם לזכויות ולמצוות, וראוי לשאוב מים כדי להחזיר אלינו את כל הזדונות שהפכו לזכויות.

לפי"ז יותאמו הדברים עם מה שראיתי מביאים בשם הרה"ק ר' ישראל מרח"ק זי"ע בטעם הענין שנהגים לחלק אגוזים לתינוקות בליל פסח וכמבואר בשו"ע (או"ח סי' תעב סט"ז). וביאר עפ"י מה שהביא הרמ"א (או"ח סי' תקפ"ג ס"ב) שהמנהג שלא לאכול אגוז בראש השנה כי הוא בנימטריא ח"ט. והנה בראש השנה שעושים תשובה מיראה שע"י זדונות נעשות רק כשגגות, באמת לא ראוי לאכול אגוז שמרמז על חטא. אך בפסח שישאל עושים תשובה מאהבה שע"י זדונות נעשות כזכויות. א"כ אדרבה, ראוי לאכול אגוז שמרמז לחטא, כדי להורגת שהזדונות נהפכו לזכויות, עכדה"ק התואמים את דברינו דלעיל.

ונלענ"ד שאת שני סוגי התשובה הללו מסמלים גם התפילין. על תפילין של ראש דושת הגמרא בכרכות (דף ו, א) את הפסוק (דברים כח): "וראו כל עמי הארץ כי שם ה: נקרא עליך ויראו ממך" - אלו תפילין של ראש. והיינו שהתפילין של ראש מעוררים לתשובה מיראה "ויראו ממך". לעומת זה תפילין של יד שהוא כנגד הלב מעורר לתשובה מאהבה שזה בא מן הלב וכמו שנאמר (דברים ד, כט) "ואהבת את ה' אלוך בכל לבבך וגו'".

שוב נשוב לראש פרשת ויקרא והאל"ף הזעירא. והנה ספר ויקרא מדבר מענין הקרבנות שהוא דבר עמוק ורבים ממפרשי התורה דיברו בו נכבדות.

שני טעמים עיקריים נאמרו בענין זה של הקרבת הקרבנות. טעם אחד נאמר בו שהוא כדי לעורר את האדם לתשובה כאשר יחשוב מה שהיה צריך לעשות לו עצמו בגלל החטא שחטא ובגד בכבוד עולם ועל זה ציווהו הבורא להקריב קרבן על כל מה שעושים לקרבן כמו שחיטה הפשט וניתוח חריקת הדם וכי' זה כאמור יעורר אותו לתשובה מיראה ואימת החטא שחטא לבוראו. עוד טעם אמרו שקרבן הוא מלשון "התקרבות", דע"ז שעושה נחת רוח לבוראו וכמו שנאמר "לרית ניתוח לה", הרי זה מקרבו לבוראו והיא בחינה של תשובה מאהבה.

בפרי
יעשה ונסכ
נשתנה שעי
שעיר זה
מאמר
ויעש אלקי
המאור הגו
של עולם,
אמרה לפני
לה לבי לנ
כזהרים לו
ושנים וכו
צדיקים בי
דעתה נרא
הירח. והי
לה (ושע)
את הירח.
כמאמ
את הירח,
אדם הוא
הצור תמ
ראה הקב
הכל יכול
כפרה על
להביא כו

7